

УДК 343.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.2.42>

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У КРИМІНАЛІСТИЦІ ТА СУДОВІЙ ЕКСПЕРТИЗИ

Яремчук В.О.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
старший науковий співробітник,
Науково-дослідний інститут
вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Сташиса
Національної академії правових наук України,
лабораторія «Використання сучасних досягнень
науки і техніки у боротьбі зі злочинністю»*

Яремчук В.О. Інноваційні підходи у криміналістиці та судовій експертизі.

Світ щодня змінюється. Нові засоби вчинення кримінальних правопорушень потребують інноваційних та сучасних методів їх розкриття. Важливим є запровадження до криміналістичної науки та судової експертизи новітніх, інноваційних засобів та методів діяльності. В умовах війни в Україні розвиваються нові галузі як криміналістики так і судової експертизи через вчинення великої кількості військових кримінальних правопорушень. Допомогу у розслідуванні надають колеги з інших країн, які використовують інноваційні методи і методики, впровадженні у різних державах світу. Проблематику впровадження інновацій у криміналістику та судову експертизу досліджували такі вчені, як М.В. Даньшин, В.А. Журавель, І.І. Когутич, В.О. Коновалова, В.Ю. Шепітько, В.В. Юсупов та ін. Сучасні тенденції формування інноваційних напрямків у системі криміналістичних знань свідчать про необхідність розширення меж криміналістичних знань і використання при цьому інноваційних наукових знань з різних прикладних та фундаментальних наук, розроблених у різних країнах світу. Варто відмітити про існування суміжних наукових досліджень, де застосовуються криміналістичні знання та знання з хімії у країнах Європи.

Дані про нові цифрові технології також мають використовуватися у криміналістиці та судовій експертизі з метою розкриття та розслідування кримінальних правопорушень. В умовах війни створені спільні слідчі групи, до яких входять криміналісти, судові експерти таких європейських країн, як Литва, Польща, Естонія, Латвія, Словаччина та Румунія. Отже, сьогодні у всьому світі застосовуються інноваційні підходи до формування багатьох наук. Не оминув цей процес і науки криміналістика і судова експертиза.

Система криміналістики та судової експертизи постійно розвивається у взаємозв'язку з зі змінами наукових знань з фундаментальних і прикладних наук у світі. Є пропозиції утворити нові підрозділи науки криміналістики, а саме, аерокриміналістику, криміналістичну адвокатологію, судову графологію тощо, змінити зміст існуючих термінів, запроваджуючи інноваційні підходи. На сьогодні зміст науки криміналістики, судової експертизи у різних країнах розуміють по-різному. Також для українських вчених та судових експертів важлива міжнародна співпраця, що набуло особливої необхідності в умовах війни в Україні.

Ключові слова: інновації, європейські країни, криміналістика, криміналістичні знання, судова експертиза.

Yaremchuk V. Innovative approaches in criminalistics and forensic.

The world changes every day. New means of committing criminal offenses require innovative and modern methods of their disclosure. It is important to introduce the newest, innovative means and methods of activity to forensic science and forensic examination. In the conditions of war in Ukraine, new fields of both criminalistics and forensic examination are developing due to the commission of a large number of military criminal offenses. Help in the investigation is provided by colleagues from other countries who

use innovative methods and techniques, implemented in various countries of the world. The problems of introducing innovations in criminalistics and forensic examination were studied by such scientists as M.V. Danshin, V.A. Zhuravel, I.I. Kogutych, V.O. Konovalova, V.Yu. Shepitko, V.V. Yusupov and others.

Modern trends in the formation of innovative directions in the system of forensic knowledge indicate the need to expand the boundaries of forensic knowledge and use innovative scientific knowledge from various applied and fundamental sciences developed in different countries of the world.

It is worth noting the existence of related scientific research, where forensic knowledge and knowledge of chemistry are applied in European countries. Data on new digital technologies should also be used in forensics and forensics to detect and investigate criminal offences. During the war, joint investigative groups were created, which include criminalistics and forensic experts from such European countries as Lithuania, Poland, Estonia, Latvia, Slovakia and Romania. Therefore, innovative approaches to the formation of many sciences are used all over the world today.

The science of criminalistics and forensic examination did not bypass this process. The system of criminalistics and forensic examination is constantly developing in connection with changes in scientific knowledge from fundamental and applied sciences in the world. There are proposals to create new subdivisions of the science of forensics, namely, aerocriminalistics, criminalistic advocacy, forensic graphology, etc., to change the meaning of existing terms, introducing innovative approaches. Today, the content of the science of criminalistics and forensic examination is understood differently in different countries. International cooperation is also important for Ukrainian scientists and forensic experts, which has become especially necessary in the conditions of the war in Ukraine

Key words: innovations, European countries, criminalistics, forensic knowledge, forensic examination.

Постановка проблеми. Світ щодня змінюється. Нові засоби вчинення кримінальних правопорушень потребують інноваційних та сучасних методів їх розкриття. Важливим є запровадження до криміналістичної науки та судової експертизи новітніх, інноваційних засобів та методів діяльності. В умовах війни в Україні розвиваються нові галузі як криміналістики так і судової експертизи через вчинення великої кількості військових кримінальних правопорушень. Допомогу у розслідуванні надають колеги з інших країн, які використовують інноваційні методи і методики, впровадженні у різних державах світу.

Стан опрацювання цієї проблематики. Проблематику впровадження інновацій у криміналістику та судову експертизу досліджували такі вчені, як М.В. Даньшин, В.А. Журавель, І.І. Когутич, В.О. Конавалова, В.Ю. Шепітько, В.В. Юсупов та інші.

Метою статті є критичний огляд інноваційних напрямків криміналістики та судової експертизи в Україні, країнах Європи.

Виклад основного матеріалу. Так, І.І. Когутич і В.Т. Нор переконують, що сьогодні у теорії криміналістичної науки немає єдиного розуміння щодо предмета, об'єкта, системи, структури. [1, с. 31–33]. Так, В.А. Журавель розкриває позиції вчених щодо доцільної на сьогодні системи криміналістики: а) вчені, які наголошують на актуальності збільшення кількості розділів криміналістики; б) вчені, які виступають за збереження чотириелементної системи криміналістики; в) вчені, що у своїх працях закликають до повернення двоелементної системи криміналістики [2, с. 31–34]. М.В. Даньшин, зазначає, що на нинішньому етапі розвитку криміналістики важливим є узагальнення теоретичних поглядів для їх упорядкування у систему взаємодоповнюваних знань [3, с. 148–149]. Отже, сучасні тенденції формування інноваційних напрямків у системі криміналістичних знань свідчать про необхідність розширення меж криміналістичних знань і використання при цьому інноваційних наукових знань з різних прикладних та фундаментальних наук, розроблених у різних країнах світу.

Загальновідомо, що криміналістика є наукою, яка нині взаємодіє з різними галузевими науками. Є взаємозв'язок між криміналістичними знаннями, судовою експертизою і новітніми суміжними науковими знаннями з фундаментальних і прикладних наук. Розслідування військових кримінальних правопорушень потребує інноваційних підходів. Криміналістикою розробляється такий новий її розділ, як аерокриміналістика, положення якої вже застосовані на практиці під час оглядів зруйнованих об'єктів внаслідок обстрілів рф. У Харківській області військові, правоохоронці здійснюють фіксацію за допомогою квадрокоптерів китайського, американського, литовського виробництва наслідків військових дій за допомогою квадрокоптерів. Відзняті відео дозволили зафіксувати масштаб руйнувань будівель і деталі, що не помітні з землі. Використання дронів під час слідчих (розшукових) дій забезпечує правоохоронців, адже є важкодоступні місця, де відбуваються руйнування, а також замінова-

ні території [4]. Тому інноваційним напрямком як слушно зазначає В.В. Юсупов є дослідження, що мають комплексний характер, та здійснюються разом криміналістами та спеціалістами з фізіології, кібернетики, біології, хімії тощо [5, с. 445–461].

Варто відмітити про суміжні наукові дослідження, де застосовуються криміналістичні знання та знання з хімії, що проводяться у країнах Європи. Так, у журналі “Судова хімія” презентовані статті щодо застосування хімічних наук для криміналістичного аналізу, інноваційні дослідження щодо аналізу відбитків пальців, лікарських засобів, щодо виявлення та аналізу вибухових речовин, характеристик та порівняння слідів – скла, волокон, фарби та полімерів, ґрунтів, чорнил та паперу, фальсифікованих ліків та інше [6].

Також виділимо інноваційний криміналістичний напрямок «судова архітектура». При Лондонському університеті працює дослідницьке агентство, що проводить новітні медіа- й архітектурні дослідження на вимогу міжнародних прокурорів, правозахисних організацій, політичних та екологічних правозахисних груп. Така діяльність сприяє отриманню нових видів доказів з використанням інноваційних науково-технічних засобів для моделювання події кримінального правопорушення, створення інтерактивних карт у міському або архітектурному масштабі, навігаційних 3D-моделей кримінального правопорушення [7]. Таким чином, дані про нові цифрові технології також мають використовуватися у криміналістиці та судовій експертизі з метою розкриття та розслідування кримінальних правопорушень.

Щодо судової експертизи, то в умовах війни відбувається проведення сотень ексгумацій та встановлення осіб загиблих, в тому числі, із застосуванням судовими експертами ДНК аналізу. Так, під час ексгумації тіл поблизу міста Ізюм, із місць поховань дістали 447 тіл загиблих. З них 215 жінок, 194 чоловіка, 22 військовослужбовця, 5 дітей. Загиблі мають ознаки насильницької смерті, а 30 з них зі слідами катувань. Є тіла з мотузкою на шії, з поламаними кінцівками, зі зв’язаними руками, з вогнепальними ушкодженнями. Крім того, виявили рештки 11 осіб, стать яких наразі неможливо визначити. Їх передали для проведення судово-медичної експертизи. Крім того, призначено більше тисячі судових експертиз, які допоможуть встановити причини загибелі громадян і можливих убивць українців [8].

Звичайно, для України необхідна допомога фахівців іноземних країн, зокрема, Європи та США щодо проведення криміналістичних досліджень та судових експертиз із впровадженням інноваційних методів та методик. Так, В.Ю. Шепітько вважає, що сьогодні національні інституції судових експертиз мають взаємодіяти з установами (організаціями, лабораторіями, центрами) судових експертиз інших країн. Міжнародна співпраця експертних установ потрібна для урахування сучасних досягнень науки і техніки, підвищення кваліфікації фахівців судово-експертних установ, обміну досвідом, створення стандартизованих експертних методик [9, с. 17].

Розслідування російських воєнних злочинів наразі проводяться фахівцям у 21 державі, а також за підтримки Міжнародного кримінального суду. Їх роботі сприяє Консультативна група з розслідування кримінальних правопорушень проти людяності, створена у червні 2022 року ЄС, США та Великою Британією. До України надходить також інноваційне криміналістичне обладнання. Наприклад, французькі фахівці надали українським правоохоронцям мобільну ДНК-лабораторію, яку вони вперше протестували в Ізюмі (Харківська область). Так 3D-сканери, надані міжнародними партнерами, були використані для документування місць вчинення військових кримінальних правопорушень. Українським криміналістам та судовим експертам допомагають *фахівці з Франції, Іспанії, Словаччини* [10].

Варто відмітити, що у березні 2022 року створено спільну слідчу групу для розслідування кримінальних правопорушень росії, вчинених на території нашої держави, до якої увійшли Литва, Польща, Естонія, Латвія, Словаччина та Румунія. Дана група проводить збирання та зберігання доказів воєнних кримінальних правопорушень вчинених в Україні, такі як фотографії, відео та аудіозаписи, супутникові знімки, а також ДНК індикатори та відбитки пальців. Під час спільної діяльності групи правоохоронні органи країн-учасників оперативно обмінюються інформацією щодо ходу розслідування військових кримінальних правопорушень [11].

Висновки. Сьогодні у всьому світі застосовуються інноваційні підходи до формування багатьох наук. Не оминув цей процес і науки криміналістика і судова експертиза. Система криміналістики та судової експертизи постійно розвивається у взаємозв’язку з зі змінами наукових знань з фундаментальних і прикладних наук у світі. Є пропозиції утворити нові підрозділи науки криміналістики, а саме, аерокриміналістику, криміналістичну адвокатологію, судову графологію тощо, змінити зміст існуючих термінів, запроваджуючи інноваційні підходи. На сьогодні зміст науки «криміналістики»,

судової експертизи у різних країнах розуміють по-різному. Також для українських вчених та судових експертів важлива міжнародна співпраця, що набуло особливої необхідності в умовах війни в Україні.

Список використаних джерел:

1. Когутич І.І., Нор В.Т. Використання криміналістичних знань у судовому розгляді кримінальних справ: наук.-практ. посібник. Львів: Тріада плюс; Алерта, 2010. 426 с.
2. Журавель В.А. Вибрані праці. Харків: Апостіль, 2016. 592 с.
3. Даньшин М.В. Криміналістика ХХІ століття: місце у системі наукового знання. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2013. 480 с.
4. Байрачна Ю. На Харківщині за допомогою квадрокоптерів обстежили тисячі зруйнованих об'єктів. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3655812-aerokriminalistika-ak-droniz-ludskimi-imenami-fiksuut-zlocini-rosian.html> (дата звернення 12.09.2023).
5. Юсупов В.В. Криміналістика в Україні у ХХ-ХХІ століттях. Київ: ФОП Маслаков, 2018. 556 с.
6. José R. Almirall and Glen P. Jackson «Forensic Chemistry» Volume 14. 2019. <https://www.journals.elsevier.com/forensic-chemistry>.
7. Forensic Architecture. <https://www.forensic-architecture.org/cases/>.
8. Баланчук І. В Ізюмі закінчили ексгумацію – підняли 447 тіл, серед них багато жінок, є діти. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/09/23/7368817/> (дата звернення 12.09.2023).
9. Шепітько В.Ю. Судова експертиза та судово-експертна діяльність: погляд крізь призму думок експертів. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2023. Випуск 1 (30). С. 12–22.
10. Міжнародна підтримка розслідувань воєнних злочинів. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investiciyi/mizhnarodna-pidtrimka-rozsliduvan-voennih-zlochiviv.html>(дата звернення 12.09.2023).
11. Матола В. Міжнародна підтримка України у розслідуванні воєнних злочинів. URL: <https://varosh.com.ua/vijna/mizhnarodna-pidtrymka-ukrayini-u-rozsliduvanni-vijskovyh-zlochyniv/> (дата звернення 12.09.2023).